

به نام خدا

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح اصلاح ماده (۳۵) قانون انتخابات ریاست جمهوری اسلامی ایران»

مقدمه

طرح اصلاح ماده (۳۵) قانون انتخابات ریاست جمهوری به منظور رعایت عدالت در انتخابات و ایجاد شرایط مساوی برای کاندیداها و جلوگیری از سوءاستفاده از امکانات دولتی توسط برخی از مقامات ارائه شده است. به موجب این طرح برخی از مقامات کشوری و لشگری می‌باید در محدوده زمانی مشخصی قبل از ثبت نام جهت داوطلبی ریاست جمهوری، از شغل و مقام مورد نظر استعفا بدهند. طرح مزبور از لحاظ شکلی و ماهوی با ایراداتی مواجه است که در این گزارش به آن خواهیم پرداخت.

سابقه قانونی

در رابطه با موضوع طرح پیشنهادی، قانون انتخابات ریاست جمهوری مصوب ۱۳۶۴/۴/۵ به صورت محدود لزوم استعفای برخی از مقامات را قبل از ثبت نام جهت داوطلبی ریاست جمهوری مقرر داشته بود. به موجب ماده (۳۷) قانون انتخابات ریاست جمهوری مصوب ۱۳۶۴/۴/۵، اعضای هیئت دولت، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، اعضای شورای عالی قضایی و شورای نگهبان در صورتی می‌توانستند داوطلب شوند که قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و در آن سمت شاغل نباشند. لکن این ماده به موجب «قانون اصلاح ماده (۳۷) قانون انتخابات ریاست جمهوری مصوب ۱۳۶۴/۴/۵ مجلس شورای اسلامی» مصوب ۱۳۶۵/۶/۲۵ به صورت فعلی اصلاح گردید. براساس این ماده «کلیه افرادی که مسئولیت مستقیم در امر انتخابات ریاست جمهوری به صورت اجرا و یا نظارت دارند در صورتی می‌توانند داوطلب شوند که قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و در آن سمت شاغل نباشند».

بررسی طرح

به موجب طرح پیشنهادی یکسری از مقامات عمومی به واسطه مقام و شغل خود از داوطلب شدن در انتخابات ریاست جمهوری محرومند و تنها در صورتی که حداقل ۶ ماه قبل از شروع ثبت نام از سمت خود استعفا بدهند و در آن پست شاغل نباشند قادر به ثبت نام خواهند بود. در ابتدا لازم به ذکر است که صدر ماده واحده پیشنهادی مقرر نموده: «ماده (۳۵) قانون انتخابات ریاست جمهوری به شرح ذیل اصلاح و موارد زیر به شرایط انتخاب‌شوندگان اضافه می‌گردد». در این خصوص باید به این مسئله اشاره کرد که طرح حاضر صرفاً به دنبال ایجاد یک محدودیت جهت داوطلبین ریاست جمهوری است و نسبت به سایر شروط مندرج در ماده (۳۵) هیچ‌گونه اصلاحی پیش‌بینی نشده است. در خصوص طرح پیش‌رو از لحاظ شکلی و ماهوی نکاتی وجود دارد که در ذیل به آن خواهیم پرداخت.

۱. مقدمه توجیهی طرح پیشنهادی حاوی تبصره‌ای است که به موجب آن به استناد اصل یکصد و چهاردهم قانون اساسی، رئیس‌جمهور از شمول حکم طرح مزبور مستثنا شده است. در این رابطه باید متذکر گردید که تبصره مزبور باید در متن طرح و ذیل ماده واحده ذکر گردد و ذکر آن در مقدمه توجیهی که در صورت تصویب طرح نیز شکل قانونی نمی‌یابد وجهی ندارد.

۲. برخی از مقامات و اشخاصی که در ماده واحده پیشنهادی ذکر شده‌اند، مسئولیت مستقیم در امر انتخابات ریاست جمهوری به صورت اجرا و یا نظارت دارند؛ نظیر اعضای شورای نگهبان و هیئت مرکزی نظارت، فرمانداران، بخشداران، وزیر کشور (به عنوان یکی از وزرا) و این افراد نیز نظیر سایر مقامات مذکور در طرح در صورتی قادر به ثبت نام خواهند بود که حداقل ۶ ماه قبل از شروع ثبت نام از سمت خود استعفا بدهند و در آن پست شاغل نباشند. در حالی که به موجب ماده (۳۷) فعلی کلیه افرادی که مسئولیت مستقیم در امر انتخابات ریاست جمهوری به صورت اجرا و یا نظارت دارند در صورتی می‌توانند داوطلب شوند که صرفاً قبل از ثبت نام از سمت خود استعفا نموده و در آن سمت شاغل نباشند. لذا این امر می‌تواند به نوعی تعارض منجر شود و بنابراین تصویب این موضوع در صورت ضرورت باید در قالب اصلاح ماده (۳۷) صورت بگیرد و نه اصلاح ماده (۳۵).

۳. طراحان در مقدمه توجیهی طرح با همسان‌پنداری انتخابات ریاست‌جمهوری و انتخابات مجلس شورای اسلامی به لزوم استعفای برخی از مقامات حداقل ۶ ماه پیش از شروع ثبت‌نام جهت نامزدی در انتخابات ریاست‌جمهوری از مقام مورد تصدی جهت رعایت عدالت انتخاباتی اشاره کرده‌اند. درحالی که الزامات انتخابات مجلس شورای اسلامی با انتخابات ریاست‌جمهوری به هیچ عنوان با هم شباهتی ندارند، زیرا انتخابات مجلس دارای ماهیت محلی و حوزه‌های متعددی بوده درحالی که انتخابات ریاست‌جمهوری ماهیتی ملی دارد و کل کشور به‌عنوان یک حوزه واحد محسوب می‌گردد. همچنین ماهیت افراد شرکت‌کننده در انتخابات ریاست‌جمهوری نیز با داوطلبان شرکت در انتخابات مجلس متفاوت است.

۴. از جمله مسئله حائز اهمیت دیگری که درباره طرح حاضر وجود دارد این است که به موجب صدر ماده واحده پیشنهادی، مقامات مذکور در این طرح باید حداقل ۶ ماه قبل از ثبت‌نام از سمت خود استعفا بدهند. درحالی که صرف ثبت‌نام هیچ‌گونه قطعیتی جهت داوطلبی ریاست‌جمهوری ایجاد نمی‌کند و در صورت تصویب طرح پیشنهادی، این امر باعث می‌شود که بسیاری از مقامات کشوری و لشگری که صرفاً قصد ثبت‌نام دارند ۶ ماه قبل از ثبت‌نام از سمت خود استعفا دهند و بدون شک بسیاری از سمت‌ها و پست‌های مذکور در طرح پیشنهادی از قبیل وزراء، مقامات عالی قضایی، معاونین رئیس‌جمهور و... از حساسیت زیادی برخوردار بوده و همچنین جانشینی بسیاری از این مقامات مشروط به شرایطی همانند انتخاب یا انتصاب‌های مهم و دارای مدت است. برای مثال وزرا باید از طرف رئیس‌جمهور پیشنهاد و رأی اعتماد مجلس را کسب نمایند و یا رئیس قوه قضائیه باید از سوی مقام معظم رهبری برای مدت ۵ سال منتصب گردند. لذا نمی‌توان صرفاً با توجه اینکه مقام متصدی سمت مزبور احتمال نامزدی او وجود دارد، موقعیت و جایگاه مزبور را متزلزل نموده و منجر به بی‌ثباتی اداره امور کشور گردد.

۵. مسئله دیگری که در ارتباط با طرح پیشنهادی وجود دارد این است که رئیس‌جمهور بیش از تمامی مقامات مذکور در طرح در معرض استفاده ناصواب از جایگاه و امکانات دولتی قرار دارد، لکن وی از محدودیت مزبور مستثنا شده است. همچنین در طرح پیشنهادی رئیس قوه مقننه و نمایندگان مشمول محدودیت مقرر قرار نگرفته‌اند. درحالی که به موجب طرح پیشنهادی شهرداران و رؤسای مناطق شهرداری و بخشداران نیز مشمول محدودیت مزبور قرار گرفته‌اند. بنابراین این امر به نوعی یک تبعیض بلاوجه است.

۶. در این طرح جایگاه افرادی که قصد داوطلبی نامزد انتخابات ریاست‌جمهوری را دارند در دو طیف ناهمگون قرار دارند. برای مثال رؤسای مناطق شهرداری سنخیتی به لحاظ موقعیتی (در سطح ملی) با رئیس قوه قضائیه ندارند. درحالی که با توجه به ماهیت انتخابات ریاست‌جمهوری و فراگیری آن ذکر اشخاصی با جایگاه محلی وجهی در طرح پیشنهادی ندارد که این امر گویای غیردقیق بودن دسته‌بندی و نیز ناکارآمدی طرح است.

۷. در مقام مقایسه با دیگر کشورها نیز باید توجه کرد که غالباً رقابت بین رؤسای جمهوری مستقر و منتخبین احزاب دیگر است که البته هیچ‌کدام از این طرفین ملزم به استعفا نبوده و در واقع این احزاب هستند که رو در روی هم قرار می‌گیرند و نه اشخاص. بدین ترتیب اولاً زمینه نظارت هرچه بیشتر بر احزاب فراهم است و با کنترل مالی و دریافت گزارشات مالی دقیق از سوءاستفاده آنها جلوگیری می‌شود و ثانیاً به دلیل آنکه تعداد این احزاب بین حداقل دو و حداکثر پنج حزب است لذا ضرورتی برای استعفای جمع کثیری از مقامات و مسئولین کشوری و لشگری وجود ندارد.

نتیجه‌گیری

باعنایت به مراتب فوق‌الذکر، طرح پیشنهادی نه تنها موجب تحقق اهداف مورد نظر طراحان نیست، بلکه تصویب آن با توجه به ایراداتی که طرح مزبور می‌تواند از لحاظ اجرایی ایجاد نماید منجر به معضلات دیگری نیز خواهد شد. لذا پیشنهاد می‌شود جهت تحقق اهداف مورد نظر طرح پیشنهادی سازوکارهای مناسبی جهت نظارت بر تبلیغات و همچنین هزینه‌های تبلیغاتی و مالی نامزدها پیش‌بینی شود و طرح حاضر در کلیات رد گردد.